

туційного інституту планування (після 20-ти років політики необмеженої лібералізації суспільного господарства) напевне викличе сьогодні цілком типовий контраргумент знавців конституційних норм, який полягає в наступному. Якщо порівняти конституційні положення про основи економіки різних держав, то присутню в них пряму вказівку на планування як основу економічної системи ми зустрінемо так само рідко, як і пряму вказівку на ринкову економіку. Однак, ми маємо власний досвід у цій справі, який доводить необхідність й ефективність закріплення проектної доктрини розвитку вітчизняного суспільства в конституції. В цьому якраз і полягає специфіка нашої країни та багатьох інших країн на теренах колишнього СРСР.

ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Манжура О. В., к. е. н.

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Подальший інституціональний розвиток кооперативного сектора національної економіки неможливий без проведення відповідних реформ. Система споживчої кооперації України, сформована у рамках радянської системи господарювання, дуже повільно адаптується до ринкових умов. Протягом останнього часу мають місце позитивні тенденції її розвитку, зокрема: розширення горизонтальних зв'язків і економічної самостійності суб'єктів господарювання, інтеграція галузей діяльності підприємств і організацій, посилення взаємозумовленості структурних елементів системи управління [1, с. 9]. Але організаційні форми і структури управління у системі споживчої кооперації стають перепоною для ринкових змін. Наведені обставини свідчать про необхідність перегляду засад організації системи споживчої кооперації. Специфіка побудови підприємств і організацій системи споживчої кооперації, у тому числі і торгівлі, порядок їх підпорядкування спілкам споживчих товариств різного рівня вимагає вирішення проблеми розподілу відповідальності за здійснення функцій управління [2, с. 264]. Окремі напрями реорганізації системи споживчої кооперації окреслено у рішеннях з'їздів споживчої кооперації України: Стратегії розвитку споживчої кооперації України (2004–2015 рр.) [3], Програмі подальшого реформування системи споживчої кооперації України [4].

Функціонування будь-якої соціально-економічної системи потребує певної її організаційної форми управління, під якою розуміють спосіб поєднання структурних частин в єдине ціле, відповідно завдань та цілей її функціонування. Сучасні споживчі товариства у господарсько-економічному аспекті – це великі торгово-виробничі комплекси, які мають відповідну внутрішню структуру управління.

Багатогалузева господарська і соціальна діяльність споживчої кооперації передбачає застосування відповідних, специфічних для неї, організаційних форм управління. Внутрішня структура споживчої кооперації України формувалася протягом багатьох десятиліть як складна багаторівнева система і мала на меті забезпечення цілісності системи, а також її централізації в прийнятті основних рішень.

Споживча кооперація в Україні – система самоврядних організацій громадян (споживчих товариств, їх спілок, об'єднань), а також підприємств та установ цих організацій, яка є самостійною організаційною формою кооперативного руху. Ієрархія ланок управління споживчою кооперацією України охоплює такі організаційні форми управління: Центральна спілка споживчих товариств України (Укоопспілка) – обласна спілка споживчих товариств (Кримспоживспілка) – райспоживспілка – споживче товариство (міське, районне, сільське). Первинною ланкою споживчої кооперації є споживче товариство – самоврядна організація громадян, які на основі добровільності членства, майнової участі та взаємодопомоги об'єднуються для спільної господарської діяльності з метою колективного організованого забезпечення своїх економічних і соціальних інтересів. Кожний член споживчого товариства має свою частку в його майні.

Споживче товариство є юридичною особою і діє на основі статуту. Споживчі товариства можуть на добровільних засадах об'єднуватися в спілки, інші форми об'єднання, передбачені законом, єдину спілку споживчих товариств України та мають право вільного виходу з них. Взаємовідносини між споживчими товариствами та спілками ґрунтуються на договірних засадах. Спілки споживчих товариств, з одного боку, виступають самостійними суб'єктами господарювання і ведуть власну господарську діяльність, з іншого – виконують координаційні, організаційні, представницькі, інші делеговані функції. Вони надають споживчим товариствам практичну допомогу в здійсненні господарської діяльності, впровадженні у практику досягнень науково-технічного прогресу, передового досвіду, проводять науково-дослідні і

дослідно-практичні роботи, підготовку та підвищення кваліфікації кадрів, вирішують господарські суперечки між організаціями і підприємствами споживчої кооперації.

Райспоживспілка як організаційна форма управління споживчою кооперацією засновується на добровільних засадах споживчими товариствами певного адміністративного району. До її складу можуть входити й інші кооперативні, державні та громадські організації, господарські товариства. Щодо об'єднаних споживчих товариств райспоживспілка виконує делеговані їй споживчими товариствами загальні функції управління. Крім того, райспоживспілка здійснює власну господарську діяльність; роздрібну і оптову торгівлю, громадське харчування, виробництво, заготівлі, сільське господарство тощо.

Обласна споживспілка на добровільних засадах входить до складу Центральної спілки споживчих товариств України (Укоопспілки), виконує зобов'язання членів спілки, визначених Статутом Укоопспілки та має право вільного виходу з неї. Відповідно до своїх статутних цілей і завдань вона може на договірних засадах входити до кооперативних, громадських та інших об'єднань, спілок споживчих товариств, може бути учасником (засновником) господарських товариств та інших суб'єктів господарювання зі збереженням своєї повної господарської самостійності та прав юридичної особи.

Обласна споживспілка делегує Укоопспілці додатково до функцій, передбачених Законами України «Про кооперацію» і «Про споживчу кооперацію» та її Статутом, частину своїх повноважень та виконання окремих функцій. Конкретні умови делегування повноважень і функцій визначаються Радою споживспілки і Правлінням Укоопспілки та закріплюються в договорі, що укладається між споживспілкою та Укоопспілкою. Право підпису договору надається голові Правління споживспілки.

Центральна спілка споживчих товариств України (Укоопспілка) - всеукраїнська некомерційна організація, діяльність якої спрямована на представництво та захист інтересів споживчих товариств, спілок та їх членів у відповідних державних і міжнародних організаціях. Також Укоопспілка відповідає за координацію дій членів кооперації і за розвиток і просування кооперативних ідей. Укоопспілка об'єднує на добровільній основі Кримспоживспілку, Вінницьку, Волинську, Дніпропетровську, Донецьку, Житомирську, Закарпатську, Запорізьку, Івано-Франківську, Кіровоградську, Луганську, Львівську, Миколаївську,

Одеську, Полтавську, Рівненську, Сумську, Тернопільську, Херсонську, Хмельницьку, Черкаську, Чернівецьку, Чернігівську обласні спілки споживчих товариств, Броварську, Києво-Святошинську, Макарівську районні спілки споживчих товариств, Баришівське, Бориспільське, Вишгородське, Володарське, Кагарлицьке, Миронівське, Переяслав-Хмельницьке, Тарашанське, Фастівське районні споживчі товариства Київської області, Київське міське споживче товариство.

За даними на 01.01.2012 р. Укоопспілка об'єднує Кримську республіканську спілку споживчих товариств, 21 обласну спожив спілку, 188 районних споживспілок, 179 районних споживчих товариств, 1670 споживчих товариств. Утім устрій системи Укоопспілки не повною мірою відповідає положенням Закону України «Про споживчу кооперацію». Відповідно до ст. 8 цього Закону «об'єднуватися у місцеві спілки, в тому числі Центральну спілку споживчих товариств України» можуть лише споживчі товариства. На практиці членами обласних спілок, окрім споживчих товариств, є райспоживспілки, а членами Укоопспілки – Кримспоживспілка, обласні і районні спілки споживчих товариств, окремі споживчі товариства. Це зумовлює суперечливість підстав, на яких споживспілки виконують свої повноваження та функції, оскільки не завжди вони були делеговані їм споживчими товариствами.

Метою реорганізації системи споживчої кооперації є вихід на нову організаційно-економічну модель її функціонування. Господарюючі суб'єкти споживчої кооперації мають отримати організаційну і економічну самостійність, використовувати у широких масштабах підприємницькі форми господарювання. Ринкова орієнтація діяльності кооперативних підприємств не суперечить принципам і суті споживчої кооперації і не є свідченням перетворення споживчих товариств і спілок на підприємницькі структури. Вона повинна зміцнити конкурентні позиції господарюючих суб'єктів, підвищити ефективність їх функціонування і забезпечити поєднання особистих, колективних і суспільних інтересів.

Таким чином, в основі побудови системи споживчої кооперації України доцільно залишити ієрархічну структуру, але засновану на інших принципах. Статус суб'єкта господарської діяльності доцільно залишити тільки за споживчими товариствами. Діючі зараз спілки споживчих товариств, які ведуть господарську діяльність і мають на своїх балансах майно і кооперативний капітал, доцільно перетворити

на споживчі товариства. Необхідно передбачити законодавчу можливість створення обласпоживспілок споживчими спілками районного рівня, Кримспоживспілки – обласпоживспілками, Укоопспілки – Кримспоживспілкою і споживчими спілками обласного рівня, а також можливість перетворення споживчих товариств як непідприємницьких товариств у підприємницькі юридичні особи. Реорганізація системи споживчої кооперації передбачає розформування існуючих та створення нових обласпоживспілок, Кримспоживспілки та Укоопспілки, основними функціями яких стануть реалізація кооперативної політики; захист прав та інтересів членів; виконання делегованих повноважень.

Література

1. Біловол Р. І. Формування організаційних форм і структур управління організацій і підприємств системи споживчої кооперації в умовах становлення ринкових відносин : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.02 / Полтавський ун-т споживчої кооперації України Укоопспілки і Міністерства освіти і науки України. – Полтава, 2002. – 23 с.
2. Панченко В. А. Організаційно-розпорядче регламентування в системі управління якістю організацій споживчої кооперації [Текст] / Панченко В. А., Рибалко-Рак Л. А. // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 4 (54). – С. 263–267.
3. Стратегія розвитку споживчої кооперації України (2004–2015 рр.), затверджена Постановою XIX з'їзду споживчої кооперації України 23.03.2004 р. – К. : Укоопспілка, 2004. – 62 с.
4. Про Програму подальшого реформування споживчої кооперації України: Постанова XXI (позачергового) з'їзду споживчої кооперації України від 4 жовтня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.licasoft.com.ua/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=1235091&menu=1>

ВЛИЯНИЕ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО ФАКТОРА НА УПРАВЛЕНИЕ СЕРВИСНОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ

Мурадова Н. У., соискатель;

Ибрагимов Ш. И., стажер-исследователь-соискатель

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Различия в экономических подсистемах территории зависит не только от их населения, социально-культурных подсистем, т. е. ресурсных и